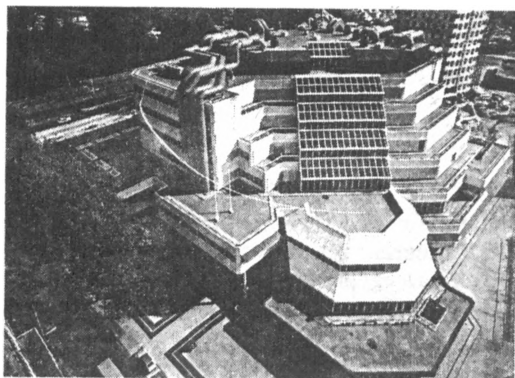

A Rotterdami Városi Könyvtár

Rotterdamban a városi könyvtárnak nagy szerep jutott már a 17. században. 1604-ben ugyanis a városi tanács fontosnak tartotta, hogy pénzt áldozzon egy tudományos könyvtár létesítésére, amely később közművelődési funkciókat vett át, és a város polgárait szolgált. Természetesen a tudományos gyűjtemények ma a könyvtár féltett kincsei közé tartoznak, különösen az *Erasmus*-gyűjtemény, mely a világon a legnagyobb.

A középkori városmagban, alig pár száz méterre a hajdani 17. századi könyvtár helyétől, egy középkori kórház, majd városháza – amelyet 1940-ben lebombáztak – helyén épült fel az új, külső megjelenésével sokakat meghökentető Rotterdami Városi Könyvtár (Centrale Bibliotheek Rotterdam). Az új könyvtárat 1983. augusztus 1-jén nyitották meg a nagyközönség számára. Terveit híres holland építészek – *Van den Broek* és társai – készítették. Az építési költségek meghaladták a 62 millió guldent.

A városi közművelődési könyvtárhálózat központi könyvtárához húsz fiókkönyvtár, három gyermek- és ifjúsági könyvtár, négy kisebb kölcsönzőállomás és egy bibliobusz tartozik. A kétszázezer beiratkozott olvasó közül hetvenötezer a központi könyvtárat veszi

igénybe, amelynek használata ingyenes. A kölcsönzőknek kölcsönzési díjat kell fizetni, évente huszonegy guldent, nyugdíjasoknak tizenegy guldent. 18 éves korig a kölcsönzés is ingyenes. A kölcsönzött kötetek száma évi ötmillió, a központi könyvtárban megforduló olvasóké kétmillió. Ezek a számok azt bizonyítják, hogy az új épület, a jó munkaszervezés és a gépesítetttség magas foka lehetővé teszi az ilyen óriási forgalom zavartalan lebonyolítását.

Az épület

Az épület egyik jellemzője a teraszos kiképzés; a felfelé piramis alakúan emelkedő hét szint, összesen huszonnégyezer négyzetméter területet foglal el. Szokatlan épület, mozgólépcsőin akkora a forgalom, mint egy nagyáruházban. A mozgólépcső-rendszer egy csupa üveg lépcsőházban van elhelyezve, ahol a beáradó napfény élteti az ott elhelyezett sok növényt, kisebb fákat és bokrokat. Másik jellemzője a sok sárga, nagyméretű szellőzőcső, amely kicsit hasonlít a párizsi Beaubourg csőrendszerére, s amely itt is sokkolta a polgárokat.

Az alaprajz logikus és tiszta elvek szerint szerkesztett. A földszinten kapott helyet a holland nyílt egyetem központja, egy szociális ügyekben tájékoztatást nyújtó központ és egy színházjegy-elővételi iroda, amelyek függetlenek a könyvtártól. Elkülönülnek a könyvtári funkcióktól a konferenciatermek, a száználvan személyes színházterem, a kiállítási terem és az újságotolvasó, amelyek könyvtári belépő nélkül látogathatók. A földszinten van a könyvtári főbejárat is, a kölcsönzési adminisztrációval, szogálattal, ahol minden olvasónak befelé és kifelé menet el kell haladnia. Az első emeleten az ifjúsági irodalom, valamint a holland nyelvű szépirodalom kapott helyet, betürendben szabadpolcon elhelyezve. Az emelet további részén helyezték el a szépirodalmat a különböző idegen nyelvek szerint

csoportosítva, szintén betűrendben. A világnyelveken kívül magyar, arab, spanyol, portugál, kínai, héber, török nyelven is található több száz vagy több ezer könyv.

A második emelet a könyvtár szíve. Itt működik a tájékoztató szolgálat, itt használható a katalógusok, az online katalógusok termináljai, a folyóiratok, a rotterdami dokumentációs gyűjtemény, az újságkivágatok stb. Itt rendezték be a kávézót, amelyhez nyáron tetőterasz csatlakozik, s kikapcsolódásra is lehetőséget nyújt.

A harmadik emeletről felfelé a szakrészleget, illetve szakolasótermeket helyezték el: a harmadik emeleten a nyelvészet- és irodalomtudomány, a történelem, földrajz, néprajz irodalma, valamint a Rotterdam-gyűjtemény foglal helyet, az utóbbiban rotterdami régi és újabb nyomtatványok, továbbá helyismereti gyűjtemény található; a negyedik emelet a művészet, zene, film, videó világa. Ide tartoznak a kották is, a lemezeket és hangszalagokat jól felszerelt termekben, kabinokban lehet meghallgatni. A film- és videórészlegben vetítésre is van mód, sőt ezek az anyagok kölcsönözhetőek is; az ötödik emeleten a műszaki és természettudományok és a kereskedelem irodalma, illetve információs anyaga várja használóit, az utóbbi a kezdő vállalkozóknak, kisebb vállalatoknak nyújt információkat; a hatodik emeleten helyezték el a filozófia, teológia, szociológia, politika, közgazdaságtudomány és jog irodalmát; a hetedik szint a padlás. Körülbelül háromszáz-háromszázötvenezer kötet van szabadpolcon, nyolcszáz ezer a raktárban. Ötezer a kézikönyv, ezek nem kölcsönözhetőek.

A könyvtári hálózat automatizálása

Az integrált automatizált könyvtári rendszer kiépítését az új épület tervezésével egyidejűleg kezdték meg. Több angol és amerikai integrált rendszert tanulmányoztak, s 1978-ban az angol ALS-rendszert (Automated Library System Ltd.) választották. Ekkor a rendszerrel már száz könyvtár dolgozott különböző országok könyvtáraiban, mindenütt jó referenciákat kaptak. A rendszerrel szemben támasztott követelmények más jellegűek voltak, mint például a holland egyetemi könyvtárakban, itt ugyanis a kölcsönzés lehető leggyorsabb lebonyolítása volt a legfőbb követelmény a nagy forgalom miatt.

A rendszer két és fél millió guldenbe került, az évi ráfordítás egy millióra rúg. Mielőtt ezt valaki sokallná, meg kell jegyezni, hogy az egymillió gulden az évi költségvetésük *három százalékáa*. Az automatizált kölcsönzés bevezetésével minden fiókkönyvtárban két munkatárs fizetését, azaz összesen kétmillió guldent takarítottak meg.

1984-ben már ötszáz ezer tétel (1,2 millió kötet) volt a rendszerben, ebből száz ezer tétel csak rövidített címleírással, de az integrált rendszer következtében így is automatikusan kölcsönözhetően. A szabadpolcon lévő mintegy háromszáz-háromszázötvenezer kötet és a fiókkönyvtárak anyaga már szerepel a rendszerben. A raktárakban elhelyezett állományból fokozatosan kerülnek a művek a számítógépes nyilvántartásba. A katalogizálás online úton történik, ha pedig a címleírást megtalálták a PICA-rendszerű kooperatív katalógusban, akkor csak le hívják a felvételt és kiegészítik saját jellemző adataikkal (például raktári jelzet, példányszám). Az olvasók maguk könnyen megkereshetik az online katalógusban, amely huszonkettő úgynevezett *browser* terminálon a könyvtár különböző pontjain, valamint a fiókkönyvtárakban elhelyezett terminálokhoz hozzáférhető. A kikölcsönzött, előjegyzett könyvekről a könyvtár tizenöt pontján és a fiókokban a könyvtárosok a terminálra telepített adatok alapján tájékoztatnak.

A browser terminál különlegessége, hogy érintésre működik. Az olvasónak nem a klaviatúrán kell begépelnie a megfelelő jeleket, hogy megjelenjen a menü stb., hanem csak megérinti a képernyőt, s akkor megjelenik az első információ, majd a továbbiak, amelyek a keresésről informálnak. Végül a képernyőn megjelenik 6 × 7, azaz 42 kocka, mindegyikben egy-egy betű, illetve szám, jel. Csak egymásután meg kell érinteni az egyes betűket, például a keresett szerző vezetéknevének stb. vagy a tárgyszó betűit, és a képernyőn máris megjelenik, hogy a szerzőtől mely könyvek vannak meg, illetve a tárgyszóhoz mely könyvek tartoznak. Mindegyik tétel mellett szerepel egy szám, ha ezt megérintik, akkor feltűnik a címleírás, raktári jelzet stb. Az online katalógusban szerző, cím, speciális holland közművelődési könyvtári szakrendszer és kulcsszó szerint lehet keresni.

A rendszer legfontosabb eleme a *kölcsönzési szisztéma*, amely nem vonalkódos. Egy kb. 5 × 7 centiméteres címkét ragasztanak a könyvbe, a címke alatt azonosítási szám található, a

kettes számrendszer alapján kódolva. A könyvet, amely ezzel a címkével van felszerelve, s amely egyúttal a biztonsági szálat is tartalmazza – vagyis kölcsönzés nélkül nem távozhat az olvasó –, becsukott állapotban a könyvtáros áttolja a szerkezet egy bizonyos pontján a pulton, a számítógép azonnal regisztrálja. Ha a könyvtáros ugyanakkor „beolvasta” az ugyanilyen rendszerű olvasói etikettet, a szerkezet jelzi, hogy az olvasó viheti a könyvet. Ha azonban letiltása, tartozása van, akkor egy külön

kijelzőn látható az összeg, amit be kell fizetnie. Amint befizette, a rendszer továbbengedi. Mindez másodpercek alatt zajlik le. Egyébként a késedelmi díjából kétszázötvenezer gulden folyik be évente.

A könyvtár impozáns épülete, tágas elrendezése és nem utolsósorban szolgáltatásainak minősége, gyorsasága megragadja az olvasót, látogatót egyaránt.

Lécesné Mesterházi-Nagy Márta

A könyvtárügy a sajtóban III.

A könyvtárosok közérzete

Az eddig leírtak alapján egyértelmű lehet számunkra, hogy a könyvtárosok közérzete nem kifogástalan. A lapokból kirajzolódó kép olyan embereket mutat, akik cselekvési lehetőségek híján küszködnek az árral, s munkájuk fontosságáról szinte csak önmaguk vannak meggyőződve, nincs diplomáciai érzékük, nem tudták a társadalom becslését kivívni.

Az értelmiségi pályák rangsorában – egy felmérés szerint – a fiúk a 72., a lányok a 47. helyre rangsorolták. Ok és okozat: „A könyvtáros pályának egyre kisebb a presztízse; ezért, és az alacsonyabb fizetések miatt a könyvtárak nem válogathatnak a munkaerőben.” Heves megyei könyvtárosok felmérése szerint (*Baranyi Imre*: A könyvtári munka rangja. Egy megye tapasztalataiból. *Könyvtáros*, 1979. 10. sz.): „A tanácsok kevésbé tájékozottak a könyvtárak tartalmi munkáját illetően. Hiányzik folyamatos tervszerű ellenőrző munkájuk, nagyobb odafigyelésük.” Ennek eredménye az a kialakult helyzet, miszerint a könyvtári munkát úgy ítélik meg, hogy alacsonyabb rendű tevékenység, mint a tanácsi munka.

Könyvtáros nézőpontból elemzi a pályát *Arató Attila* (Könyvtáros pálya, könyvtáros közérzet, könyvtáros szemmel. *Debreceni Szemle*, 1983/1.). Nézete szerint: „Mi könyvtárosok azzal vigasztaljuk magunkat, hogy az ezekben a felmérésekben tükröződő értékszavak jórészt tájékoztatlanságból fakadnak. Szakmánk közérzete, önértékelése nem igazolja vissza a fenti negatív képet, másrészt a tények

is arra mutatnak, hogy ez a kép nem egyezik társadalmunk értékítéletével sem, bár jelzi szélsőségeit.”

Attól tartok, szakértőnk túlságosan optimista. Az, hogy szélsőséges a kép, nyilvánvaló, de baj van a társadalom értékítéletével is. Nemcsak olyan nagy horderejű dologra gondolok, mint az Országos Széchényi Könyvtár várbeli építkezésének elhúzódása, ami nem magyarázható csupán pénzgondokkal, hanem a mindennapok könyvtári gyakorlatában tapasztalható apróbb-nagyobb megnyilvánulásokra. Ha valaminek el kell maradnia pénzhiány miatt, akkor az nagy valószínűséggel a művelődési beruházás lesz; ha pénzszűke van, a könyvtár költségvetése csökken, arról nem is beszélve, hogy sok helyen nyitvatartási időben más célokra veszik igénybe a könyvtárat. Gyakori dolog, hogy a könyvtárost mindenféle más munkákkal bízzák meg, s kénytelen azt is elvégezni, mert azt könyvtári teendőinél előbbrevalónak tartják. Ezek csupán apróságok, de szinte kivédhetetlenek.

Az, hogy a bérrendszer jó, nem ad sok öröme okot, ha a bérszínvonal ennyire alacsony. Kaphatnánk többet is, de ennyit teljesítettünk, többet nem érdemlünk – ez következik a tényekből.

Igen sok hátrányunk származik abból, hogy a tanácsi vezetők többsége nem ismeri a könyvtárat, amely többnyire csupán lakossági szolgáltatásként jelenik meg (bár ez sem lenne kevés), s az, hogy a tanácsi munkában, a dön-